

Masarykova univerzita	
Fakulta	Filozofická fakulta
Obor řízení	Obecná a diachronní lingvistika
Uchazeč	doc. PhDr. Martina Šmejkalová, Ph.D.
Pracoviště uchazeče	Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka
Složení komise	
Předseda	prof. RNDr. Václav Blažek, CSc. <i>Filozofická fakulta, Masarykova univerzita</i>
Členové	Prof. Dr. Tilman Berger <i>Univerzita Tübingen</i> prof. PhDr. Jiří Kraus, DrSc. <i>Univerzita Karlova - emeritní profesor</i> prof. Mag. Dr. Stefan Michael Newerkla, Dr. <i>Univerzita Vídeň</i> prof. PhDr. Rudolf Šrámek, CSc., dr. h.c. <i>Masarykova univerzita - emeritní profesor</i>

Hodnocení vědecké / umělecké kvalifikace uchazeče

Martina Šmejkalová vystudovala v letech 1989–1994 magisterský obor Český jazyk – Hudební výchova na Pedagogické fakultě UK v Praze. Fakultu absolvovala diplomovou prací *Grafická stránka vybraných rukopisů Dalimilovy kroniky*, která byla později uznána jako práce rigorózní.

Ve své badatelské práci se M. Šmejkalová orientuje především na jazykovědný výzkum v oblasti onomastiky, historiografie lingvistiky a lingvodidaktiky, založený na primárních datech historické obsahové a jazykové analýzy pramenů. Tato skutečnost se projevila už v tématu její disertační práce *Vývojová problematika ve vyučování českému jazyku na středních školách v letech 1918–1939*, již obhájila pod vedením doc. Naděždy Kvítkové v roce 2003 v rámci doktorského oboru Pedagogika – Didaktika českého jazyka na mateřské fakultě. Bádání v dané oblasti dále rozvíjela a v roce 2005 shrnula dosavadní výsledky ve své první monografii pod názvem *Vyučování českému jazyku na středních školách v letech 1918–1939*.

Zásadnost a originalitu výzkumu M. Šmejkalové ocenil lingvisticko-literární panel Grantové agentury České republiky udělením individuálního postdoktorského projektu *Vyučování českému jazyku na středních školách v letech 1918–1939* (GAČR, 2006–2008), jemuž bylo v závěru uděleno absolutorium „vynikající, s mezinárodním přesahem“.

Výsledkem projektu se po řadě přípravných studií stala rozsáhlá monografie *Čeština a škola – Úryvky skrytých dějin* (Karolinum, 2010, 517 stran), která zpracovává problematiku historie výuky mateřského jazyka z mnoha zorných úhlů a zasazuje ji do rámce historicko-sociolingvistického, lingvistického, lingvodidaktického i pedagogického. Dodnes díky svému širokému výzkumnému záběru zaznamenává citační stopu nejen v pracích lingvistických a didaktických, ale i historických či literárněhistorických. Na základě této publikace se také M. Šmejkalová roku 2010 habilitovala v oboru *České a československé dějiny* na Pedagogické fakultě UK.

V letech 2011–2013 byla uchazečka řešitelkou dalšího projektu GAČR – *Vladimír Šmilauer*. Jeho výstupem se v roce 2015 stala publikace *Praporu věren i ve ztraceném boji. Vladimír Šmilauer – život a dílo filologa* (Academia, 651 stran, 72 nečíslovaných stran obrazových příloh), v němž autorka předestřela ucelený a mnohorozměrný biografický obraz života a díla Vladimíra Šmilauera v kontextu vývoje české lingvistiky. Patrně také díky kompletní bibliografii Vladimíra Šmilauera se kniha stala záhy bestsellerem zejména mezi zájemci o onomastiku, a to i zahraničními. O ohlasu díla svědčí i ta skutečnost, že se po svém vydání dočkalo 12 recenzí v respektovaných domácích i zahraničních časopisech (např. *Revue des études slaves*, *Český časopis historický*, *Österreichische Namenforschung*, *Slovo a slovesnost*, *Naše řeč*, *Slavia* ad.).

S ohledem k mateřskému pracovišti M. Šmejkalové je pochopitelné, že stranou jejího zájmu nemohou zůstat ani otázky postavení jazyka v komunikační sféře školní komunikace a otázky didaktické. V tom vědomě, nicméně s úctou, navazuje na ty nejlepší tradice filologů – učitelů, jakými byli např. František Bartoš, František Bílý, Jan Mukařovský, Josef Václav Bečka, Alois Gregor (o nich už v první monografii Šmejkalové z roku 2005), Bohuslav Havránek (viz její studii *Havránek the didactician* v X. ročníku *Travaux linguistiques de Brno*, 2013), František Trávníček (naposledy o něm uchazeččina studie ve *Slově a slovesnosti* z roku 2018) nebo Vladimír Šmilauer. Ve svých didakticky orientovaných pracích se zaměřuje na úroveň jazykových znalostí u žáků (viz práce v *Studia Paedagogica* 2018, 2020, spoluautor), na modelování teoretických konceptů didaktiky jazyka (*Studie z aplikované lingvistiky*, 2016, spoluautor), na otázky metodicko-didaktické (2012) či na otázky fungování jazyka jako sociálního jevu v různých oblastech vyučování. Jako příklad lze uvést např. nedávný projekt GAČR *Slovní úlohy jako klíč k aplikaci a porozumění matematickým pojmům*, v jehož rámci se lingvistickými expertízami podílela na vzniku monografie *Matematická slovní úloha: mezi matematikou, jazykem a psychologii* (Karolinum, 2019), nebo podobně zaměřený probíhající projekt TAČR *Podpora integrace matematické, čtenářské a jazykové gramotnosti u žáků základních škol*, kde rovněž řídí lingvistickou a lingvodidaktickou složku projektu. Je rovněž členkou autorského kolektivu, který získal v roce 2016 **Cenu ČAPV za významnou publikaci** za knihu *Oborové didaktiky: vývoj – stav – perspektivy* (Masarykova univerzita, 2015).

Vedle těchto základních témat zasahuje Šmejkalová autorstvím či spoluautorstvím specializovanějšími příspěvky i do dalších oblastí lingvistiky. Zájem o diachronii se projevil v historicko-sociolingvistických studiích týkajících se školské jazykové politiky na pozadí česko-slovenského multilingvismu 1. československé republiky (výsledky výzkumů cituje mj. všestranný *Nový encyklopedický slovník češtiny* a jsou recipovány

i v zahraničí), v objevných a materiálově bohatých studiích z oblasti historické socioonomastiky a literární onomastiky na materiálu *Kroniky české Hájka z Libočan* (citované např. v reprezentativní edici Jana Linky z roku 2013) či historických učebnic českého jazyka, ve studiích etymologických či terminologických. Analýze jazyka a textu se věnuje i v nejnovějších studiích jazyka médií 19. století. K synchronním otázkám obrátila svou pozornost studiem z oblasti lingvistické pragmatiky nebo vývojové psycholingvistiky jako konzultantka projektu GAČR *Porozumění čtenému – typický vývoj a jeho rizika*.

Významným aspektem odborného profilu Marty Šmejkalové je její organizační a koncepční činnost, která daleko překračuje hranice jazykovědné bohemistiky: je členkou redakčních rad šesti odborných časopisů, od roku 2012 je předsedkyní odborného kruhu ediční řady monografií Pedagogické fakulty UK *Filologické studie*, které po více než desetileté odmlce revitalizovala jako publikační platformu všech filologií participujících na přípravném vzdělávání učitelů jazyků, od roku 2012 také byla v rámci projektu *Programy rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově* fakultní subkoordinátorkou pro oblast *Filologie*. Od roku 2011 působila v Expertním panelu Grantové agentury ČR 406 – Lingvistika a literární vědy nejprve jako členka, později jako jeho předsedkyně a zároveň členka Oborové komise humanitních věd GAČR. V Grantové agentuře Univerzity Karlovy pracovala od roku 2014 jako členka oborové komise Filologie a mediální studia. Spolupředala několik mezinárodních konferencí věnovaných obecnělingvistickým otázkám (srov. kognitivisticky orientované konference *Svět v obrazech a ve frazeologii*, nebo onomasticko-lexikologickou konferenci *Propria a apelativa*). Opomenuta by neměla být ani její mnohaletá činnost v pozici vědecké tajemnice Jazykovědného družství České republiky, kde se podílí na obsahové náplni činnosti sdružení v rozličných oblastech lingvistiky.

Martina Šmejkalová je jedinou autorkou **tří** extenzivních odborných monografií, spoluautorkou **jedné další** odborné monografie, autorkou **čtyř vědeckých** článků v časopisech evidovaných v databázi WOS (z toho 1x spoluautor), **tří** článků v časopisech evidovaných v databázi Scopus (z toho 2x spoluautor), autorkou nebo spoluautorkou **šesti** vědeckých článků v časopisech evidovaných v databázích ERIH nebo ERIH + a **dvou** v odborných recenzovaných časopisech ze Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik, dalších **dvaceti dvou** článků v odborných recenzovaných časopisech mimo tyto kategorie (z toho **deset** původních článků, **čtyři** články přehledové a **osm** recenzí), **dvaceti jednoho** článku ve sbornících a **devíti** kapitol v monografiích. Editovala či spolueditovala **tří** publikace, vystoupila na **šestnácti** domácích i mezinárodních konferencích. O zapojení uchazečky do vědecko-výzkumného terénu svědčí i dalších **dvacet tři** zpráv či textů organizačně-koncepčního charakteru; mimo evidované databáze, avšak mimořádně cenný je z této položky *Prozatímní soupis archiválií fondu Vladimír Šmilauer (1895–1983)* (Praha, LA PNP, 191 rkp. stran), jež uchazečka sestavila na základě intenzivního studia archivních materiálů nezpracovaného pozůstalostního fondu.

Uchazečka je též zapojena do zahraničního výzkumu: vedle češtiny publikuje i v ruštině a angličtině. Byla pozvána ke 14 přednáškám v České republice i v zahraničí: na univerzitních i mimouniverzitních akademických pracovištích v Rakousku (Universität Wien, Philologisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät, Institut für Slawistik), Rumunsku (University of Bucharest, Faculty of Foreign Languages and Literatures, Department of Russian and Slavic Philology), Bulharsku (*Kliment Ohridski* University of Sofia, *Department of Slavic Linguistics and the Department of Slavic Literatures*, Sofia), na Slovensku (Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV) i v ČR (Jazykovědné sdružení ČR, Ústav pro českou literaturu AV ČR, Zasedání Komise pro spisovné slovanské jazyky při Mezinárodním komitétu slavistů) ad. Pod jejím vedením získala mateřská katedra českého jazyka řadu zahraničních výměnných smluv nebo se k nim připojuje (Erasmus, CEEPUS): Bukurešť, Vídeň, Wrocław, Katowice, Sofie, Bratislava a další. Dlouhodobou spolupráci udržuje s katedrou obecné a slovanské jazykovědy Filologické fakulty Běloruské státní univerzity v Minsku (Belarussian State University, Faculty of Philology, *Department of Theoretical and Slavic Linguistics*).

O vysoké kvalitě odborné práce Marty Šmejkalové svědčí také pozitivní zpětná vazba akademického prostředí. Vedle již uvedených dvou projektů základního výzkumu (GAČR), získala další jako klíčový člen týmu, v současnosti pracuje jako ústřední člen a lingvistický expert v týmu projektu aplikovaného výzkumu (TAČR), jako výzkumný pracovník – senior v resortním výzkumu MŠMT (OPVV) a byla nebo je zapojena v řadě dalších projektů základního či aplikovaného výzkumu. Uvádí na 190 citací a ohlasů svých prací (z toho 14 v mezinárodních databázích).

Závěr: Vědecká / umělecká kvalifikace uchazeče **odpovídá** požadavkům standardně kladeným na uchazeče v rámci řízení na jmenování profesorem v oboru Obecná a diachronní lingvistika.

Hodnocení pedagogické způsobilosti uchazeče

V oblasti pedagogické způsobilosti se činnost uchazečky dělí ve dva důležité segmenty: prvním je koncepční pedagogická práce a zabezpečení studia českého jazyka na Pedagogické fakultě UK z pozice vedoucí katedry českého jazyka, resp. garantky studijních programů, druhým je vlastní pedagogická činnost.

Co se týče prvního bodu, uchazečka je od roku 2009 vedoucí jednoho z klíčových vědecko-pedagogických pracovišť fakulty, které zabezpečuje výukově nejen početně silný bakalářský studijní program *Český jazyk se zaměřením na vzdělávání* a navazující studijní program *Učitelství českého jazyka pro ZŠ a SŠ*, ale také lingvistické disciplíny ve studijních programech budoucích učitelů primárního či preprimárního vzdělávání a dalších programech (v současnosti je ve výukové gesci katedry celkem cca 1 300 studentek a studentů).

Pod jejím vedením byla postupně propracována a rozvíjena koncepce lingvistické složky oborového studia (zasloužila se o opakovaně úspěšné akreditace bakalářských i navazujících magisterských studijních oborů/programů). Od roku 2020 byla jmenována garantkou nově reakreditovaného (institucionální akreditace) navazujícího studijního programu *Učitelství českého jazyka pro 2. stupeň základní školy a střední školy* a v červnu téhož roku na základě výběrového řízení obhájila pozici vedoucí katedry českého jazyka.

V roce 2012 koncipovala a založila doktorský studijní obor *Didaktika českého jazyka*; od téhož roku působí jako předsedkyně jeho oborové rady a do současnosti je též garantkou tohoto studijního oboru.

Ve věci vlastní pedagogické činnosti po krátkém působení v pozici středoškolské gymnaziální učitelky (1994–1996) byla povolána na katedru českého jazyka Pedagogické fakulty UK (1996), aby zde vyučovala diachronně orientované disciplíny – zejména *Historickou mluvnici českého*

jazyka. Od tohoto roku trvale vyučuje klíčové předměty především z oblasti jazykového vývoje, ale i z dalších bohemistických disciplín, v posledních letech pak i didaktiku jazyka. V těchto oblastech je zároveň garantkou jednotlivých studijních předmětů. Je zapojena i ve výuce povinně volitelných a volitelných předmětů, z negarantovaných předmětů vyučuje v rámci oborového studia češtiny *Syntax českého jazyka*.

V doktorském studijním oboru *Didaktika českého jazyka* vyučuje v povinných lingvodidaktických disciplínách, v povinném předmětu *Aktuální otázky obecné a bohemistické lingvistiky* a v dalších předmětech povinně volitelných.

Po dobu svého pedagogického působení vedla M. Šmejkalová 25 kvalifikačních, převážně magisterských diplomových prací. Zároveň byla a je školitelkou celkem 11 doktorandek a doktorandů, z toho 8 pod jejím vedením již doktorskou práci obhájilo. Její doktorandi jsou mimořádně úspěšní také při získávání grantů základního výzkumu Grantové agentury Univerzity Karlovy (celkem 6 doktorandů).

Je autorkou nebo spoluautorkou edukačních textů: spoluautorkou řady učebnic českého jazyka nakladatelství SPN, zpracovaných pod vedením doc. Evy Hošnové, spoluautorkou vysokoškolských skript z oblasti korpusové lingvistiky, pragmalinguistiky, didaktiky nebo historie jazyka. Od roku 2013 působí jako členka Nezávislé odborné komise, poradního orgánu ministra školství, mládeže a tělovýchovy, pro státní maturity v oboru český jazyk.

Závěr: Pedagogická způsobilost uchazeče **odpovídá** požadavkům standardně kladeným na uchazeče v rámci řízení na jmenování profesorem v oboru Obecná a diachronní lingvistika.

Hodnocení uchazeče jako význačné a uznávané vědecké / umělecké osobnosti v daném oboru

Doc. Martina Šmejkalová se zařadila mezi respektované české lingvisty díky svým nepřehlédnutelným výstupům na poli několika disciplín: bohemistiky, sociolingvistiky, pragmalinguistiky, onomastiky, historiografie české lingvistiky a lingvodidaktiky. Její intenzivní spolupráce se zahraničními akademickými pracovišti, jmenovitě na Slovensku, v Rakousku, Rumunsku, Bulharsku, Bělorusku a Polsku, kde vykonala 9 zvaných přednášek a 8 zahraničních pobytů (další domluvené stáže v Bukurešti, Wrocławu a Sofii byla nucena přesunout do zdravější budoucnosti), je nejlepším důkazem mylnosti předsudku, že bohemistické zaměření vylučuje možnost publikování v zahraničních časopisech či vystupování na zahraničních konferencích nebo zvaných přednáškách.

Do svých prvních dvou monografií *Vyučování českému jazyku na středních školách v letech 1918–1939* (UK 2005) a *Čeština a škola – Úryvky skrytých dějin* (Karolinum, 2010) autorka vložila výsledky svého pečlivého mapování role výuky češtiny v českých dějinách od roku 1918 do roku 1939, resp. 1989, které důsledně propojovala s velkými lingvistickými tématy ovlivňujícími pojetí výuky, jako byly např. střet historicko-srovnávacího a funkčně-strukturálního lingvistického paradigmatu, prosazování sociopragmatických hledisek ve středním odborném školství, otázky terminologické, vliv tzv. demokratizace spisovné češtiny a stalinské jazykovědy na cíle vyučování, vývoj teorie spisovného jazyka a jazykové kultury nebo komunikačně-pragmatický obrat v jazykovědě. Třetí monografie *Praporu věren i ve ztraceném boji. Vladimír Šmilauer – život a dílo filologa* (Academia 2015) a rozsáhlý článek o Františku Trávníčkovi (SaS 2018) představují fakticky konfrontaci vědeckých i lidských kurikul dvou významných českých jazykovědců v perspektivě historických událostí ve střední Evropě od Rakouska-Uherska, přes První a Druhou republiku, Protektorát, Třetí republiku až po únorový převrat a následující Čtvrtou republiku a éru ČSSR. Na obou osobnostech a mnoha dalších protagonistech české i slovenské jazykovědy uchazečka pečlivě a zároveň přesvědčivě zdokumentovala, že jmenování jazykovědci spoluvytvářeli nejen českou jazykovědu, ale též českou dějiny, v dobrém i méně dobrém. Všechna čtyři stěžejní díla, ale i mnohé další publikace ukazují, jak velký důraz uchazečka klade na historický a lingvistický kontext.

V oblasti projektové činnosti uchazečka byla či je zapojena do dvanácti projektů základního, aplikačního i rozvojového výzkumného charakteru, v převážné většině na úrovni hlavní řešitelky anebo klíčového člena řešitelského týmu (subkoordinátor, člen odborné rady, senior researcher apod.). Do dalších tří projektů, včetně mezinárodního projektu Visegrad Fund *Teaching of National Languages in V4 Countries*, byla zapojena jako člen týmu nebo konzultant.

Významným segmentem činnosti uchazečky je práce organizační a editorská. Vedle dlouhodobých systematických aktivit v Hlavním výboru Jazykovědného sdružení ČR spoluorganizovala velké mezinárodní konference i odborné semináře, srov. např. v roce 2015 v rámci Jazykovědného sdružení mimořádně úspěšný seminář s mezinárodní účastí k výročnímu jubileu Vladimíra Šmilauera (viz monotematické číslo *Jazykovědných aktualit*), v roce 2017 mezinárodně bohatě zastoupenou konferenci *Propria a apelativa* a v roce 2016 a 2018 podobně mezinárodně reflektované konference *Svět v obrazech a ve frazeologii*. Je také členkou redakčních rad šesti odborných recenzovaných časopisů lingvistických (*Nová čeština doma i ve světě*), didaktických (*Český jazyk a literatura*), historických (*Marginalia Historica*) či zaměřených na širší vzdělanostní otázky, jako jsou otázky teorie a praxe výuky cizích jazyků (*Cizí jazyky*) nebo zapojení interdisciplinární aplikované vědy (*Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání*).

Zásadní je podíl Šmejkalové na rozvoji domácí katedry, kterou od jejího založení v roce 2009 vybudovala v stabilizované a mezifakultně respektované pracoviště s vlastními doktorandy, bohatou vědeckou a publikační činností a zahraniční spoluprací. Za hranice bohemistiky přesahuje její podíl na koordinaci vědecké činnosti filologických kateder fakulty, např. v rámci univerzitního výzkumného programu PRVOUK, a další koncepční činnosti (členství ve vědecké radě fakulty, v Komisi pro vnitřní hodnocení vědy apod.). Pravidelně zasedala nebo zasedá nejen v externích expertních orgánech (GAČR, GAUK, vědecká rada Pedagogické fakulty Ostravské univerzity, oborová rada doktorského programu Teorie vzdělávání v bohemistice, oponentury projektů aplikovaného výzkumu NAKI), ale i v expertních orgánech fakulty, jako např. v odborných radách univerzitních programů rozvoje vědních oblastí (PRVOUK, PROGRES) nebo Univerzitního výzkumného centra (UNCE). Portfolio vědecké činnosti M. Šmejkalové doplňují recenze a oponentury externích disertačních prací i vědeckých monografií (jako např. naposledy reprezentativní titul Ústavu pro jazyk český AV ČR *Jak je důležité mít styl* k životnímu jubileu prof. J. Hoffmannové).

Závěr: Uchazeč je význačnou a uznávanou vědeckou osobností v daném oboru. Významně se **zasluhuje** o profilování a rozvoj tohoto oboru. **Představuje** jednu z vůdčích osobností vědecké školy nebo výzkumného týmu v oboru.

Výsledek tajného hlasování komise

Hlasování se uskutečnilo: elektronicky

Počet členů komise		5
Počet odevzdaných hlasů		5
z toho	kladných	5
	záporných	0

Návrh komise

Na základě výsledku tajného hlasování následujícího po zhodnocení vědecké / umělecké kvalifikace, pedagogické způsobilosti a profilu uchazeče jako význačné a uznávané vědecké osobnosti předkládá komise Vědecké radě Filozofické fakulty Masarykovy univerzity návrh **jmenovat uchazeče profesorem** v oboru Obecná a diachronní lingvistika.

V Brně dne 22.02.2021

prof. RNDr. Václav Blažek, CSc.

.....